

Sáfár Brigitta

A vöröskereszt és vörösfélhold társaságok nemzetközi szövetségének katasztrófavédelmi rendszere

Szerzőnk a Vöröskereszt és Vörösfélhold Társaságok Nemzetközi Szövetsége (IFRC) tevékenységének vizsgálatához elemzi a Vöröskereszt Mozgalom katasztrófák megelőzésére és a bekövetkezett katasztrófák hatásainak enyhítésére folytatott világméretű munkáját. A világban történt katasztrófák tanulmányozása során bemutatja a Nemzetközi Szövetség katasztrófavédelmi tevékenységét a különböző katasztrófa-válaszadási mechanizmusokon keresztül.

BEVEZETÉS

A környezet romlásának megakadályozására tett elégtelen nemzeti és globális erőfeszítések gyakoribb és súlyosabb katasztrófákhoz vezethetnek, amelyek egyre nagyobb hatást gyakorolnak a társadalomra. A megnövekedett tengerparti és folyami árhullámok egyre több embert sújtanak, miközben a vízhez jutás lehetősége csökken, hozzájárulva a betegségek terjedéséhez.¹ A fejlődő országokban számos emberéletet követelnek a fertőző betegségek, pl. a fertőző hasmenés, az akut légúti fertőzések és a kanyaró, valamint ezek kölcsönhatása a szegénységgel és az alultápláltsággal. Új, illetve újra megjelenő járványok (pl. malária, tuberkulózis, és a HIV/AIDS) nemcsak a lakosság egészségét, de a fejlődés vívmányait is fenyegetik. Az egészségtelen életmóddal összefüggő nem-ragályos kórok még több betegséget és halált okoznak majd, hacsak nem sikerül a jelenlegi tendenciát megfordítani.²

Az emberi biztonság, mint a fejlődés alapvető dimenziója magába foglalja az emberek megóvását olyan fenyegetésektől, mint a katasztrófák, az éhség, a betegségek, illetve a mindennap élet váratlan ártalmas megszakadása. A szerencsétlenségek és az erőszak mind a szegény mind a gazdag országokban egyre jobban fenyegetik az emberi életet. A legtöbb országban az ipari és közlekedési balesetek a három leggyakoribb halálok között szerepelnek a 15-30 éves korú lakosság körében.³ Ezek a tendenciák gyakoribb erőszakhoz vezethetnek, amit még veszélyesebbé tesz a piacon található hatalmas számban elérhető fegyverek. Számítani kell arra is, hogy az erőszak térhódításával egyre kevésbé fogják megérteni és alkalmazni a Genfi Egyezményeket és a semlegesség és pártatlanság Alapelveit, miközben egyre nehezebbé válik a Vöröskereszt/Vörösfélhold emblémájának tiszteletben tartása. A vallás és a változó értékek hatalmas erővel fogják alakítani a Vöröskereszt/Vörösfélhold tevékenységének körülményeit.

A katasztrófákra való hatékony válaszadáshoz nélkülözhetetlen a jól meghatározott reagálási terv, amely minden szinten (kormány, nemzeti társaság és nem kormányzati szervezetek) meghatározza a kulcsszereplők legfontosabb felelősségeit. A szereplők a katasztrófa válaszadás megtervezésének határozott támogatásával és a megfelelő műveleti mechanizmusok kidolgozásával járulhatnak hozzá ehhez. Közösségi szinten a helyi szervezetek segíthetik az egyedi kockázati tényezők és a meglévő források felmérésére épülő

¹ National Research Council : Tools and methods for estimating populations at risk from natural disasters and complex humanitarian crises. United States National Academic Press. 2007. ISBN 0309103541

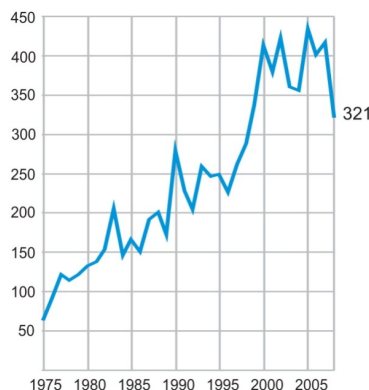
² Pan American Health Organization : Hospitales seguros ante inundaciones. PAHO, 2006. ISBN 9275326274

³ Seynaeve G. J. R. : Psycho-social support in situation of mass emergency. A European Policy Paper concerning different aspects of psychological support and social accompaniment for people involved in major accidents and disasters. Ministry of Public Health. Brussels, Belgium, 2001. ISBN D/2001/9387/1

tervek elkészítését. A nemzeti társaságok bátoríthatják olyan közösségi sürgősségi bizottságok felállítását is, amelyek felelősek a válaszadó és készenléti tevékenységek tervezéséért, irányításáért és koordinálásáért. Ha a veszélyeztetett közösségek jobban tudatában vannak a kockázatoknak és a sebezhetőségnek, és ismerik az alapvető helytállási stratégiákat, akkor minimalizálhatják a halálesetek számát és az anyagi veszteségeket. A lakosságfelkészítést végző szervezeteknek aktívabbnak kell lenniük abban, hogy növeljék a közösségben a lehetséges kockázatok és kockázatkezelés ismeretét, és hogy enyhítsék vagy csökkentsék a katasztrófa hatásait. A Vöröskereszt hozzájárulhat ahhoz, hogy a lakosságfelkészítés során az elsősegélynyújtó ismeretek átadásán felül, lelki segítségnyújtásra is felkészítse az embereket.

1. AZ IFRC KATASZTRÓFAVÉDELMI TEVÉKENYSÉGE

Napjainkban a világ különböző tájait sújtó természeti csapások soha nem látott méreteket öltöttek. Az 1975-2008 közötti időszak statisztikai adatait vizsgálva, jól látszik a természeti csapások számának emelkedése, azok pusztításának mértéke mind az érintett emberek számának, mind a gazdasági veszteségek tekintetében. Ez a tény komoly kihívások elé állítja az államok katasztrófavédelmi szervezeteit, civil kezdeményezéseit egyaránt. A Vöröskereszt és Vörösfélgömb Társaságok Nemzetközi Szövetsége jól érzékeli a világban zajló ez irányú változásokat, melyet jól jelez, hogy a hosszú távú stratégiákban kiemelt szerepet kap a felkészülés és a válaszadás.

Természeti katasztrófák 1975 és 2008 között (www.isdr.org)

A 2008. évi statisztikákat áttekintve súlyos számokkal találjuk szembe magunkat. Egyetlen év alatt 321 jelentett természeti csapás 211 628 166 embert érintett, 235 816 ember vesztette életét, és összességében a gazdasági kár elérte a 181 milliárd amerikai dollárt. Egy átlagembernek nehéz elképzelni, hogy mit jelent egy természeti csapás, a fenti statisztikai számok pontosan mit takarnak. A Kínában, 2008. május 12-én bekövetkezett Sichuan földrengés önmagában 87 476 ember életét követelte. Saját környezetünkben mindannyiunknak vannak emlékei már nem élő barátainkról, családtagjainkról. A Kínában elhunyt 87 476 embernek ugyanilyen barátai, családtagjai voltak, akik talán előző este még a következő közös hétvégi programot tervezték, ám a természet közbeszólt. Azoknak, akik életben maradtak emellett súlyos gazdasági veszteségekkel kell szembenézniük. Nincs többé biztonságot jelentő otthonuk, bennük megszerzett javaik, ingóságaik, de a környékre jellemző gyenge építkezési szokások miatt nincs iskola, kórház sem.

Ennek megfelelően a válaszadás is egy sokkal komplexebb folyamat, mint önmagában a természeti csapás következményeinek elhárítása. Egyértelmű, hogy az ott élő emberek

számára az eddigi életük visszaállítása szinte lehetetlen. Sosem lesz ugyanolyan a környék, sosem lesz ugyanolyan a család. Mégis a Vöröskereszt/Vörösféldhold Társaságok válaszába igyekszik a lehető legnagyobb lehetőséget biztosítani ezeknek az embereknek ahhoz, hogy valamelyest visszaállíthassák eredeti életvitelüket. Ehhez azonban feltétlen szükség van arra, hogy az érintett emberek részt vegyenek a helyreállítási folyamatban, meg hozzák az ehhez szükséges áldozatokat, s így a Nemzetközi Szövetség, illetve a Nemzeti Társaságok segítségével egyfajta kiegészítő-támogató lehetőséget nyújtson a helyreállítási folyamathoz.⁴

A Szövetség katasztrófavédelemmel kapcsolatos munkája kiterjed egészen a megelőzéstől a több éves újjáépítési programokig. Az újjáépítés és rehabilitációs tevékenység különösen fontossá vált az utóbbi évtizedekben. Ha csak a közelmúltat vizsgáljuk, a 2004-es szökőár, a 2008-as Nargis hurrikán és a Kínában történt földrengés hatásai elképesztő áldozatokkal jártak mind az emberélet, mind a gazdasági kár tekintetében. A gazdasági kár olyan mértékű volt mindhárom esetben, melyet az államok önerőből nem, csak nemzetközi hozzájárulással tudnak finanszírozni. Többek között ez az a pont, ahol a Vöröskereszt egyedülálló nemzetközi hálózata hatékonyan tud közbeavatkozni és segítséget nyújtani közvetlenül az emberek számára.

Ugyanakkor ezek a természeti csapások igazolták az alapos lakosság felkészítés szükségességét is. Tudatos megelőzéssel és felkészüléssel számos haláleset elkerülhető lett volna, ám ennek hiánya már az építkezési szokásokban is megmutatkozott. Az adott rendkívüli helyzet bekövetkeztekor már nincs mit tenni a felkészülés és a megelőzés terén. Attól a pillanattól kezdve a lefektetett beavatkozási tervek hatékonyságán és a segélycsapatokon múlnak az emberéletek, a sérültek felkutatásának gyorsasága és a lakosság ellátása.⁵ A Szövetség „elit” egységei 6-24 órán belül a világ bármely pontjára képesek eljutni, és ott 6 – 48 órán belül megkezdeni a munkát.

2. AZ IFRC KATASZTRÓFA-VÁLASZADÓ RENDSZERE

A Nemzetközi Szövetségnek többféle eszköze és rendszere van, melyekkel egy adott esetben gyorsan és hatékonyan képesek reagálni a katasztrófákra. Az ezekben az egységekben dolgozó önkéntesek és munkatársak magas szintű képzettséggel rendelkeznek, és az előre felállított terveknek megfelelően rövid időn belül hatékony segítséget képesek nyújtani a világ bármely pontján 6 – 24 órán belül.

- **Katasztrófavédelmi alap (Disaster Relief Emergency Fund – DREF)**

Az alapot a Nemzetközi Szövetség 1985-ben hozta létre azzal a céllal, hogy a hirtelen bekövetkező csapásokra azonnali, gyorsan hozzáférhető pénzeszközöket tudjon biztosítani. Az alap folyamatosan 25 millió svájci frankot tartalékol erre a célra, melyet felhasználás esetén az adományozási felhívások hatására beérkező pénzeszközökből vissza kell fizetni az alapba.

- **Katasztrófavédelmi Információs Rendszer (Disaster Management Information System – DMIS)**

⁴ International Federation of Red Cross. Introduction to disaster preparedness. Geneva: IFRC, 2000.

⁵ International Committee of the Red Cross and International Federation of Red Cross. Guideline for assessment in emergencies. Geneva: ICRC, IFRC, 2008.

Ez a Szövetség webes alapú rendszere, amely kizárólag a Vöröskereszt / Vörösfélhold személyzetének nyújt támogatást:

- valós idejű információkkal a katasztrófákkal kapcsolatban
- online belső és külső erőforrásokról
- eszközökről és adatbázisokról.

A projekt 2001. februárjában indult a Stratégia 2010. folyamán, annak érdekében, hogy még hatékonyabban és még eredményesebben reagálhasson a világban bekövetkező természeti csapásokra.⁶ A rendszer jelentős erőfeszítések eredménye, mely szoros kapcsolatot hoz létre az érintettek között, valamint jelentősen javítja a nemzetközi hálózat egyes elemeinek együttműködését.

- **Felmérő és koordináló csapatok (Field assesment and coordination teams – FACT)**

A csapatok a Szövetség válaszegységeinek egyike, melyet 2000-ben alapítottak azzal a céllal, hogy a Nemzeti Társaságoknak elegendő támogatást nyújtsanak addig, amíg a hosszabb távú feladatok végrehajtása meg nem kezdődik, a hozzá kapcsolódó személyzet meg nem érkezik. A csapatok tapasztalt Vöröskeresztesekből állnak (2009. végén 500 fő, 70 különböző nemzetből) különböző szakterületekről. A tagok magasan képzettek, mely mellé a Szövetség 10 napos intenzív képzés során egyedi ismereteket biztosít. Az Ő feladatuk, hogy felmérjék egy adott helyzetben, hogy melyek az érintett lakosság legsürgetőbb szükségletei.⁷

- **Az ERU – Emergency Response Units**

A természeti csapások száma az 1970-es évek óta folyamatosan emelkedő tendenciát mutat. Az 1980-as évek végén a '90-es évek elején a Szövetség is észlelte ezeket a tendenciákat. A hirtelen bekövetkező katasztrófák minden évben emberek millióit érintenek. Egy-egy alkalommal számos esetben évtizedes fejlesztési munkák válnak semmivé a hirtelen bekövetkező természeti, ipari csapások következtében. Erre reagálva a Szövetség 1994-ben létrehozta gyorsreagálású csoportját (Emergency Response Units – ERU)⁸, annak érdekében, hogy a nagy tömegeket érintő veszélyhelyzetekre a lehető leggyorsabban és a leghatékonyabban reagálhasson. A csoport tagjai magasan képzett, jól felkészített önkéntesek, akik rövid időn belül a világon bárhol bevethetőek. Az ERU egyfajta modul-rendszerben működik. A különböző természeti csapások, az eltérő normák és szabványok és az ebből fakadó igények földrajzi területenként eltérőek. Az ERU csapatok a következő szolgáltatásokat nyújtják:

- Alapvető egészségügyi ellátás

Egyfajta tábori orvosi rendelő, amely közvetlen gyógyító és megelőző ellátásokat képes biztosítani egy időben mintegy 30 000 fő részére. Nem működik kórházként, de kapcsolódik hozzá egy 20 ágyas kisebb megfigyelő egység is.⁹ Ilyen egység állomásozik Franciaországban, Finnországban, Németországban, Japánban, Norvégiában és Spanyolországban. Az Ausztráliai, a Kanadai, a Svájci és a Kínai Vöröskereszt Hong Kongi Szervezete személyzetet ad a létesítményekhez.

- Logisztikai támogatás

⁶ International Federation of Red Cross. Introduction to disaster preparedness. Geneva: IFRC, 2000.

⁷ International Committee of the Red Cross and International Federation of Red Cross. Guideline for assessment in emergencies. Geneva: ICRC, IFRC, 2008.

⁸ International Federation of Red Cross. Emergency Response Unit. Geneva: IFRC, 2008.

⁹ International Federation of Red Cross. Red Cross Red Crescent successes in global health. Geneva: IFRC, 2008.

Közvetlen segítség a beérkező Szövetségi egységeknek. Támogatást nyújt közúti szállítmányozásnál, vámkezelésnél, raktározásnál a hatékonyabb szállítás érdekében. Állomáshelyek: Egyesült Királyság, Franciaország, Dánia, Spanyolország és Svájc.

○ Víz és közegészségügy

A lakosság szükségleteihez képest és a terület nagyságától függően háromféle modul érhető el. A modulok a WHO Ivóvíz irányelvei és a Sphere standardjainak felelnek meg:

- Víz és közegészségügy modul 15: Ez a modul napi 225 000 liter vizet képes biztosítani 15 000 ember számára, napi 200 000 literes tárolókapacitással.
- Víz és közegészségügy modul 50: Nagyobb populációknak képes segítséget nyújtani napi 600 000 liter vízzel, 40 000 ember számára.
- Tömeges közegészségügy modul 20: célja, hogy alapvető közegészségügyi létesítményeket biztosítson (csatorna, latrina, szilárdhulladék kezelés) 20 000 lakos számára.

○ Kórházi létesítmények (tábori kórházak)

Összességében egy 250 000 lakosú területnek képes sebészi, orvosi ellátást biztosítani. A kórházak betegkapacitása 120 – 150 ágy. Tartalmaznak egy műtőt, intenzív osztályt, röntgent, laboratóriumot, szülészet-nőgyógyászati osztályt, gyógyszerterát, sterilizálót és a lakosság számára egy rendelőintézetet szolgáltatást is.¹⁰ A kórházak Németországban, Norvégiában és Finnországban állomásoznak, a Kanadai és az Izlandi Vöröskereszt személyzetet nyújt.

○ Informatika és telekommunikáció

A modul szakemberei helyreállítják a helyi kommunikációs hálózatokat, és kapcsolatot létesítenek a Genfi Titkárság és az érintett terület között, így járulva hozzá a koordinációhoz. Az egység műholdas telefonokat, magas frekvenciájú és nagyon magas frekvenciájú rádió rendszereket alkalmaz.

○ Segélyezés

Az egység segíti a helyi Nemzeti Társaság segélyezési tevékenységét, kiemelten a felállított táborokban. Szorosan együttműködik a logisztikai egységekkel. Ilyen segélyező egységek állomásoznak az Egyesült Államokban, Dániában, Spanyolországban, Belgiumban, Hollandiában és Luxemburgban.

○ Alaptábor

Ez az egység a helyszínen dolgozó hivatásos és önkéntes munkatársak számára biztosít szállást, étkezési lehetőséget, egészségügyi ellátást, tisztálkodási és kikapcsolódási lehetőséget. Az alaptábort minden esetben a Dán Vöröskereszt biztosítja.

Nemzeti Társaságok	IT és telekommunikációs	A víz és a higiénia (A modul 15)	A víz és a higiénia (A modul 40)	A víz és a higiénia (A modul 20)	Hadikórház	Egészségügyi alapellátás	Logisztika	Segélyezés
--------------------	-------------------------	----------------------------------	----------------------------------	----------------------------------	------------	--------------------------	------------	------------

¹⁰ International Federation of Red Cross. Red Cross Red Crescent successes in global health. Geneva: IFRC, 2008.

Ausztria	X	X	X	X				
Benelux *								
Dánia	X						X	X
Finnország					X	X		
Franciaország			X			X	X	
Németország		X	X	X	X	X		
Japán						X		
Norvégia					X	X		
Spanyolország	X	X		X		X	X	X
Svédország			X	X				
Svájc							X	
Törökország								X
Egyesült Királyság				X			X	
USA	X							X
ÖSSZESEN	4	3	4	5	3	6	5	5

ERU csapatok az egyes Nemzeti Társaságoknál

ÖSSZEGZETT KÖVETKEZTETÉSEK

Minden országban el kell érni, hogy nemzeti és helyi katasztrófatervek leírják a nemzeti társaságok felelősségét, azt a kiegészítő szerepet, amit a kormányok mellett gyakorolnak. A jövő katasztrófáira való felkészülésben, a legsebezhetőbb lakosság kárenyhítő stratégiájának és teherbíró képességének felmérésében a Nemzeti Társaságoknak is szerepet kell vállalniuk ahhoz, hogy fel tudják venni a küzdelmet a katasztrófák pusztító hatásaival szemben. A *Stratégia 2010* ennek megfelelően négy prioritást határoz meg a katasztrófa készenlét hatékonyabbá tétele érdekében: a katasztrófa készenlét tervezésének megerősítését, hatékony válaszadó mechanizmusok kialakítását, a közösség felkészítését és tudatosságának növelését, katasztrófa enyhítést és csökkentést.

A katasztrófa készenlét tervezésébe be kell építeni a kockázat, a sebezhetőség és a kapacitás mérésének eredményeit ahhoz, hogy megértsük az emberek katasztrófák általi sebezhetőségét. Az elkövetkező években számolni kell azzal a ténnyel, hogy drasztikusan növekedni fog azoknak az embereknek, népcsoportoknak a száma, akik egyre sebezhetőbbé válnak a katasztrófák, a fegyveres konfliktusok és a gazdasági válság hatására. A Nemzetközi Szövetség feladata, hogy naprakész döntéseket hozzon a változó igények kielégítésére és a kapacitás bővítésére. Ahhoz, hogy a változó igényeket megfelelően kielégítse, a Nemzetközi Szövetségnek, valamint helyi szinten a Nemzeti Társaságoknak jól meghatározott, felelős szerep kell, hogy jusson az adott ország reagálási tervében. A készenlét időszakában megvalósuló tudatos tervezés, az előre meghatározott műveleti mechanizmusok, a lakosság megfelelő felkészítése nagyban megkönnyítik a beavatkozó szervezetek munkáját a katasztrófa válaszadás során. A Nemzetközi Szövetségnek hatalmas előnye az a képessége, hogy ki tudja szélesíteni a skálát, amikor a katasztrófa meghaladja a nemzeti lehetőségeket, hiszen fel van készítve arra, hogy egy olyan katasztrófa esetén, ami már meghaladja a helyi Nemzeti Társaság erejét, mozgósítani tudja a Szövetség rendszerét.

Bizonyítható, hogy a Nemzetközi Szövetség katasztrófa-válaszadó rendszere a világ összes országában rövid időn belül alkalmazható, és csapatai órákon belül készen állnak a Nemzeti Társaságok támogatására. Megállapíthatjuk tehát, hogy a beavatkozó hivatalos

szervek a Vöröskeresztől hatékony támogatást kapnak a legsebezhetőbb emberek megsegítésére.

FELHASZNÁLT IRODALOM

1. National Research Council : Tools and methods for estimating populations at risk from natural disasters and complex humanitarian crises. United States National Academic Press. 2007. ISBN 0309103541
2. Pan American Health Organization: Hospitales seguros ante inundaciones. PAHO, 2006. ISBN 9275326274
3. Seynaeve G. J. R. : Psycho-social support in situation of mass emergency. A European Policy Paper concerning different aspects of psychological support and social accompaniment for people involved in major accidents and disasters. Ministry of Public Health. Brussels, Belgium, 2001. ISBN D/2001/9387/1
4. International Federation of Red Cross. Introduction to disaster preparedness. Geneva: IFRC, 2000.
5. International Committee of the Red Cross and International Federation of Red Cross. Guideline for assessment in emergencies. Geneva: ICRC, IFRC, 2008.
6. International Federation of Red Cross. Emergency Response Unit. Geneva: IFRC, 2008.
7. International Federation of Red Cross. Red Cross Red Crescent successes in global health. Geneva: IFRC, 2008.

Sáfár Brigitta
Magyar Vöröskereszt Budapest Fővárosi Szervezet